

А. Ш. СЕМЕНДУЕВ

**ШАРГЬОЙ
ЗИНДЕГУНИ**

А. Ш. СЕМЕНДУЕВ

Ш А Р Г Ь О Й
З И Н Д Е Г У Н И

(СТИХИ НА ТАТСКОМ ЯЗЫКЕ)

Махачкала 1993

Э и дуймууи сборник стихигьой шогьир тати Алек-
сандр (Эдуйнье) Шаулович Семендуев дешенде оморет
жуьрбежуьре стихигьо ве поэма «Дувь дувьл».

Стихигьо ве поэма нуьвувьсде оморет э гьуьзет бебей
шогьир, коргьо ве жофой одомигьо, гирошде рузгьой
довгьо э гьэршуй фаннизм ве буьзвьрге Бесгьуни. Э
товун ярануьгьни ве гьэлхэнд дошден природаре, гьэ-
зизе улкей Догьисту, шегьер гьэлли ю — Дербенд,
шоре никигьо, хосден дедей, боворини ве муьгьбет.

ЭЗ РЕДАКТОР

Александр (Эдунье) Шаулович Семендүев — автор эни сборник гысди еки эз лап куыгъне шогъиргъой тати. Суьфдеи стихигъой энү дофүс зере оморенбүурүт э гозит «Зэхьметкеш» э 1934 сал. Гье ү сал, э суьфдеи антология поэзией тати, ведироморобугъо э кумеки Ехиил Мататововоз, дебү е-дүь стихигъой энү.

Ехиил Мататов бү ведилуье советский ве партийни корсох эн Догъисту, активлуье бэхшвегир эн граждански довгю, еки эзсуьфдеи шогъиргъойму, энжом сохдегор гозит «Зэхьметкеше», автор эн грамматика ве тозе хьэрфномей тати; ү бү гьемчун несиглэт, тербие дорегор жозоне шогъиргъой татире. Э пушойгофи антология Ехиил Мататов нуьвүьсдебү е-дүь келме э товун эн жовоне шогъир — Александр Семендүев.

У эзү дүре вэглдогъо сер гуьрди эри нуьвүьсде стихигъой хуьшдере, неденишире э ү кор и сборник дуьимуьн книг энүни.

Эз зуревоз (1934 сал) Александр Семендүев рафди эз Дербенд, ежеки верасденге 8 классе кор сохденбү учитель школей тати э нум М. Горький, хүнденбү глэйлгьоре э зугьун деден. Эзү вэхд те песини салгьо бэхш не вегурди э литературай тати. Оммо э вэхд довгю нуьвүьсди е ченд стихигъо ве проза, комигъоки демундет э «архив» ю.

Стихигъой Александр Семендүев э и песини салгьо ченд гиле дофүс зере оморет э Альманах «Ватан Советиму»: «Поиз», «Гофгъо», «Зугьун деден», «Артек», «Сипре гьозгъой гьовой» ве диеш.

Стихигъой энү гысдуьт эри муьгъбет э кин Ватан, комиреки ү э вэхд Келе довгюй Ватани гьэлхэнд дошди эз хунризе дуьшменгъо, эри глээзизе үлкей хуьшде — Догъисту, шегьер глэйлию—гьэдимие Дербенд, эри шолуми, дүсди, бирори Хэлггъо, эри бэхшвегиргъой Келе довгюй Ватани, эри овлодгъо, эри боворини ве муьгъбет ве диеш.

Эри шогъиригъой энү хосиетлуьнуьт гражданствени ве патриотически фикиргъо, дүсди э кин одомигъо. Фикиргъо, гофгъо, войгегъой хуьшдере шогъир данүьсдени ве бемзерлуь гуьфдире эри хүндегор. Вегирим виним е куплете эз стихотворенией энү «Эз дүри».

Э сөр дегь нэлүүйтуй гээд гирде екире,
Ширмогьи не чуьшме бэхьс гирдет.
Э сөр зар нен хэре эй нэгъде вечире,
Десгьойтуь офире оморет.

**Э келе үсдоетиревоз нуувуьсде омори стихотворе-
ние «Зимисду».**

Себэхь гене гэнл мирав э куче,
Мивидову, гилгез мибу э гээд верф,
Фурмуш мибу гуфдирегьой келете...
Зимисдуни, «тэхсир кори» сипре верф.

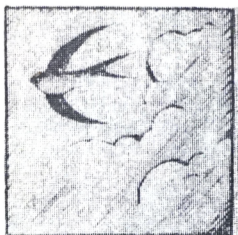
**Стихотворение «Гээзмей довгюн» нуувуьсде омори
э келе муьгьбетовоз э товун солдатгьо — офицергьой
Лешгер иму э вэхд Келе довгьой Ватани кеширетгьо
гурундигьо.**

Дериш вери-куьгьне брезент е тике,
Пичиш дери—дуре сохде те сүхде,
Дуллу бири э зир бун ю палатке
Эри дэгьгьо эз звер ю не рихде.

**Александр Семендүев бу кадровый офицер эн Леш-
гер Совети. Э довгю үре доре омори е ченд орденгьо
ве медальгьо.**

**Келе имиди мере, ки хүндегоргьойму э разимендире-
воз гьобул мисохут и дуьимуьн книг еки эз куьгьне
шогьиргьоймуре.**

ЭРИ ШОУЛ СИМАНДУ,
ШОГЬИР —
ХОПЕНДЕ,
УСДО

ЭРИ БЕБЕ

Нэхуьгьой десгьойтуь
Бил зерет хорире.
Эз эрэгь кемертуь
Г'ов дорей богътуьре,
Э биней палутдор!

1942 сал.

БЕБЕ

Эз ёрме гыч нирав
Гуфдире гофгьюю.
Э деврон мидарав
Зурбое лошун ю.

Дуьл ю бу — гьемме гоф,
Войгею — рэхь дузи.
Коргьюю — гьемме соф,
Чуьн зере торози.

1984 сал.

ГОФГЪОИ БЕБЕ

Шоул Симон гүфдиренбу гьеммише:
СэгІэдие — келебесей бебену,
Э сер ишу гезирогьо омор,
Эз жоллодгьо хилос бирет текгьошу,

Аба-Сово бири гьевел бинешу—
Сенггьой гьовре гьечу шогьод понсдет.
Э гьэд е шев омбаргьошу пуч бирет.
Гьезоб бири э келешу-чуьклешу,

Мундегоргьо тере-тэгІди гьеммешу ·
Жилггэ зере фураморет э Дербенд.
Э Дуборей* шгьер догьи эришу
Хунелегьо эз хуьрде сенггьой вокурдет.

Гьэдимие могоьлуггь татгьой Догьисту
Боруй Дербенд кеширере кеширет —
Бедигьореш эз сер сохдет хэлгь ишу,
Тенгиш дирет, э гьэвл екиш дебирет.

О, Тозе девр! Хилос сохди хэлгьмере,
Де жирейге зиндегунн овурди,
Зенжилгьоре бурри, шенди гьеммере,
Бинеборуй азадире вокурди.

Эзу салгьо омбаре вэхд гиросиди,
Одомигьош жуьр-бежуьре зигьисдет...
Дегиш бирет, гьобул сохдет данани,
Тозе коргьо, тозе рэхьгьо дануьсдет.

1986 сал.

* **Дуборе** — миенее бэхш шгьер.

ЖОН БЕБЕ

Э гьержой пой порей
Э дусдгьо офлорей.
Дес туьре гирдегор
Эз дуьли бири шор.

Поюндей бедгьоре,
Дуз сохдей шефдгьоре.
Э гIэре дарафдей,
Шолуми дешендей.

Эз зэхьмет эн рузи,
Туй бивэхд гъэд бирей.
Женг бердей эй дузи,
Э гъэд хэлгъ дебирей.

Хэлгъ Дербенд гье мибу,
Нумтуь гьич вир нибу.
Михогьн ловоре...
Эй дуьлгьо дусдбире.

1990 сал.

ФРАГМЕНТ (ЭЗ ПРОИЗВЕДЕНИЕ)

Э диворгъо, дибгъой келе челеггъо,
Шев-нимшенев эз сэхде хов вэхуынде,
Нуувуьсденбу тозе гофгъо, мэгIшгъо —
Э гъэриш кор, э шоригъо эй хунде.

Э зир зугъун мэгIни михунд э гъэд кор,
Дуз миовурд зарбгъой кечуьк гъоворе.
Жофой юре гъобул мисохд сэхьиб кор,
Гъозор гиле тэгIриф доре усдоре.

Рач келе бу у заргеле десгъою,
Гъовомер бу эз гъэд, эз руй гъобгъою,
Пенж гуьрвенке кемте небу кечуьк ю,
Дур рафдекиш э гуш дебу сес кор ю.

1993 сал.

И стихигъо вегуьрде оморет эз «Еровурди-
гъо», нуувуьсдемгъо э гъуьзет бебейму.

ОВОДУНЕЕ БОГЪ

У богъ зурбо бэхдевери
Эз бегьергъо гурундиге.
Э сер доргъой эн гъэйсни
Буьлдуьрчингъо хунденуьтге,
Ужире богъгъо гереки!

Э зир шивгъой эн тегьенги
Кегьребогъо дуллунуьтге,
Эз гIэтош чуьшмей поизи
Гуьлегъою пэхьнинуьтге,
Ужире богъгъо гереки!

Бегьерлуье доргъо гьемме,
Шевгъгъой чуьшме те хуьрд бире

Сершире доренуьтге
Эри гIэлл, келе, чуькле,
Ужире богъгьо гереки!

Фирегьуне опор дор ю
Варавунде хунченге,
Чуькледегьэ эз луьгею
Бегьбергьоре мичишуьтге,
Ужире богъгьо гереки!

Э гъэбуьргъэй дор бэгIлиш
Жуьржуьрегьэ нуьцденуьтге,
Э миглей богъ эн онгури
Гъэре гъилогь не дериге,
Ужире богъгьо гереки!

Е ченд доргьой энэ богъгьо
Э сер гьендэгъ гъэд биретге,
Эри хурдей рэхьгироргьэ,
ТэгIриф доре сэхьиб богъэ,
Ужире богъгьо гереки!

1985 сал.

ИНСПЕКТОР — НАЛОГЧИ

Е руз бебе э гъэриш богъ дерики,
Дуь одоми дироморуьт э кин ю.
Салам дорут нешинохгьэ эз дуьли,
«Гъуногъ бошит», — гуфди бебе эз ишу.

Ошгор сохдуьт инспекторгьэ гьердуьшу —
Тозе налог эри норе оморет.
Раче тегьер бебе гуфди эз ишу:
— Келе шеле э кул ишму венорейт.

Э гуьл дери тегьенггьой богъ, гьич нибу
Бедирегьой эн шоробе шуморде.

Кн дануьседе те богъ-чире, чуь мибу,
Э десе кн-де рузгоргьоре чарунде?

Чуьи е нелход богъи мере гуфдире
Зэхьмет гьуре эдем гьер руз кешире.
Те онгургьо ширии бире — распире,
Кн мигьилуь челеггьоре пур бире?

Зиёдини сохденитгьо жофошму,
Герек нисди нижимиши егилеш.
Чуьре дорейт, чуь хосденит эз иму...
Нисди динжи эй пенж тегьенг екпреш.

Налогчигьо жогьоб доре недануьсд,
Дуь эеки деншируьт гьердуьшу.
У келмегьой сэхьиб богъэ небу уьсд,
Мэхьтел буьруьт э у шинре гофгьошу.

Е налогчи эхир гуфди: «Гьердуьйму
Хуб шинохдим хонендере диренге.
Бэхшлемиш сох Шоул Эми э иму,
Миёйм у вэхд. Ишму огол зеренге».

И гьозире инспекторгьо-налогчигьо их-
дилот сохдет э гьэрей шинохгьошу. Хуне-
игьой Шоул Симанду дануьсдет и бире ко-
ре хэйли мэхьэл гирошденге.

КОГЪОЗГЪО
ЭЗ ДОВГЮ
ЕДИГОРГЪО

ЭЙ ЧУЪКЛЕКЕ

Нисди мере э зир асму
Эз туь дусдте чуьклеле.
Эз эвруьшуьм сохде русму,
Сиригъ зерем, гІэлме.
Нум туьре э сер сине

Мигирорут рузгьо, салгьо,
Миёв суьрхэ гьемнин.
Келе бире э рач кукгьо
Пес нипон эз деврон,
Раче нуме гІэлме.

ГІэзизе дусд, ширине кук,
Э дерс мирай, эй хундегор,
Зиндегунн мибу деш сук,
ГІуьмуьр звер эз гьозор,
Жовогьиле гІэлме.

Раче чумгьой гIэнлитуй,
Медобугу э рэхьме.
Эз дес хуириз, эз гьэрмэгъ ю
Ватан мере хилос сохде,
Мивогордум гIэнлме.

1942 сал.

ВАТАНМЕ, ШИНОВ СЕСМЕРЕ

Пар зе, туь широйме, лап э дур,
Парзе, дуьлгьоре дегесун.
Женг берим эй дузи, эй обур,
Э довгIо дусдгьоре вэхуьзун.

Ватанме, шинов туь сесмере,
Эз гьэриш, чуьн воруш гьургьушун.
Гушвени сесмере — куктуьре
Эз инжо, эз мейдуй туфтуфон.

Фашистгьо вэхуьшдет э сер туь.
Нисд сохут тумтуьре гуфдире.
Чуьн пулат понсдейм кумек туь,
ГIэлемеш деш муьхькем сэхд гирде.

Хориму пойшиши мебугу
Эй эндуьпой хьэйвугьо.
Гурунди имбуруз хьол иму,
Руз-беруз омбаруьт жобордгьо.

Зиёд сох тупгьоре, баруте
Эй окоп, эй блиндаж довгIои.
Лешгергьой гьирмизи э женг де—
Тор нибу астарай бесгьуни.

Гоф дорейм э е сес, э е дуьл:
«Гьич мэхьэл иму гьул нибошим.
Хориму гьегене мибу гуьл,
Э пушо девроне миберим!».

1942 сал.

ЭРИ ДУСД

Эритуь пазуьшменд
Нуьвуьсдем эз инжо—
Эз гъэд жєнг э Дербєнд,
Э Ватан ШэС-бобо.*

Гьєммише э ёр де —
Бирейгьо гьисметме,
Серебой дерафде
Э гьовхой Ватанме.

Гьызгьини гІэтош жєнг
Эй келе бесгьуни,
Эй сохде ёде терг,
Эй гІэлем хилоси.

Эз барут не дуре
Гурунд мейдуй жєнг.
Эз сєс туп, гуниле
Гушгьойму бирет бєнг.

* * *

Дур сохди имуре
Овхьолет довгІои,
Сєс широй дусдтуьре
Гушвени эз дурн.

Чуьн шєвгьой поизи
Муйгьойтуь торикуьт.
Эз сєр туь те зани
Бєндгьойтуь бѳдєют.

Зєнжилгьо — эврुьшуьм
Рач нєрмуьт, мєхбєруьт,

* ШэС-бобо — Шоул Симанду,
бєбєй шогьир.

Шелгъэмгъо—тар-
руьшуьм,
Тов-товн доренуьт.

Шевсе чумгъойтуь --
Дуь тикей жовогъил.
Гъэлемуьт гъошгъойтуь—
Яравуьш эн жогъил.

Лап рачн чигърет туь,
Нибу де ужире.
Гъэселуьт ловгъойтуь,
Эз васал туь тозе.

Гуьзели буьнуьштуь,
Куьнде дусд васалме.
Нум туь рач—хуьшдентуь
Эз хилмов ширинте.

* * *

Чуьн той туь гъич бире
Нидануь гъуьзуьргуьл.
Гирошде рузгъоре
Ёр биёр софе дуьл.

Гъисдигеш эз ме дур,
Туь эй ме гъэзизи.
Ширини эз онгур
Богъгъой эн Кавкази.

Дуьллесо гъич мебош:
Мухуну гъегене
Буьлдуьрчин э овоз
МэгІнигъой муьгъбете.

Куьиди руз... Гуьрд бире
Э шилхьон бесгьуни,
Миллетгьой Ватаиме
Муьнуьнуьт эки.

Пейлеггьой мигИди
Мигердуьт э сер дес,
МэгИшигьой эн согъи
Мифуьрсуьт э дур сес.

Екире мидим дес
Э у руз гьемейму.
МуьгГуьжуьз мибу сес,
Сес овоз широйму.

Э руз эн Бесгьуни
Жоборде вилеет,
Мибу дусд — парверя.
Дуьшменгьо — хижолет.

Э сер сенгъ жобордгьо
Вилеет бэхш минуь:
Миравт буьвер салгьо,
Нумгьошу нимуьруь.

* *

Чигьретме э ёр туь
Сиротсуьз дебугу.
Гофгьойме эз ловтуь
Гьпч фурмуш мебугу.

Нуьвуьс туь эз унжо
Когъозгьо эриме —
Эри кук ШэС-бобо,
Эй сэхьиб чуьклеле.

Миёв руз жовонме,
Э гГуьлом мибу той!
Эй мере вохурде
Э пушо медирой.

1942 сал.

ЗЕН ВАТАН

Э ёрме гьеймогьой гьеебо диромо
Гирошде овхьолет довглон:
Гурунде рузгьойму... Игиди жобордгьо,
Сэхде женг эй глэлем гьирмизи.

У салгьой довглон зен бири чумерэхь
Эй когьоз, эй шори, эй чигьрет.
Вомунде чумгьошу, ченд шевгьо те себэхь,
Болире эз глэрсгьо тар сохдет.

Пичгьошу дуресуыз, хинике хьэловгьо,
Тенгигьой довглон вегурдет.
Руз не шев э завод, э мэхьсуыл колхозгьо
Те эз пой офдоре кор сохдет.

Эз дури дануьсдет глэтош женг чуьниге,
Э гьэвуыл глэзизгьо дебирет.
Тик бире, сэхд гуьрдет дорд доре жигере,
Карасди довглон гьуьч сохдет.

Жовоне духдергьой вилеет Совети,
Чуьн мердгьо кор сохдет. женг бердет.
Муьхькемлуь, эз жуни эри руз хилоси,
Омбаре зэхьметгьо кеширет.

Ширини Бесгьуни, тэхьл бугеш рузгьойму:
Рафдегор не вогошд гьеммешу...
Те изму глов доре гурунде ярайму,
Сергьузим э пушой нумгьошу.

1960 сал

ГЪЭЗМЕЙ ДОВГІОИ

Гъуз-ги сере э гъэзме эй дарафде,
Жиге нисди эри э пой поисде.
Буше гъобгъо — «пенжерейот» е десде,
Эз шишегъо шевгъгъо гъэд-гъуд гиросше.

Диромори, бие нуьши гъелуьсди
Э сер эн «тэхд» — секунен эн хокки.
Воисд туьре «форигъэти» — дегешди,
Э зир—шинель э кул—шинель довгІои.

Дериш вери — куьгъне брезент е тике,
Пичиш дерн — дуре сохде те сухде,
Дуллу бири э зир бун ю палатке,
Эри дэгъгъо эз звер ю не рихде.

Э руй хори гъэзме сечмиш нис бире,
Беш, луьгегъо пэхъни сохдет «хунере».
Неме гъэзме, герм биренге, бугъ бире,
Э торики зу ниофи жигере.

Шевгъо уьшуьгъ пигъсуз нисе поисде:
Секуьнжире э хуне эй нуьвуьсде,
Дурра гозит солдатире эй хунде,
Песде гъурум эз синейтуь вогошде.

Зимисдуци, мэхьэл сэхде хиники,
Гурунде вэхд эри э фронт бирегор,
Шевиш—рузиш куьнд сохдегор бесгъуни
ГІэтош женге эз гъэриш ю дирегор.

Гъовхой рузи екем сокит биренге,
У шев дуьшмен инжимиши не доге,
Нубот-нубот хисиренуьт э жерге
Вомундегъо, гьерчуьтамиш бисдоге.

Мозол хундге гъэзме хилос мисоху
Эз тикегъой лов-тум бире снарядгъо.

Э гъэриш ю, э куьидшо лов нибу,
Форгъэти мивегпруьт игидгьо.

Гъечи гъэзме—«Гъэлей» шеш, хьофд одоми
Эй себэхьи гъувот мидуь хэсдере.
Герме «утогъ»—чуькле жигей шевхиси
Миесд гене хилос сохде гъеммере...

Гур зиндегьо—гъэзмей солдат довгюш,
Ченд жирегьо кумек бири эришу...
Гьинермендгьо, э доретгьо шовгюш—
Дуз, уьзиегъ ведиреморет гъеммешу.

Гъувот иму -- дуьруьсде дуьл солдат бу,
Себэхь гене э женг эри дарафде.
Кумек солдат—войгей бесгъун доре бу —
Рузгьой довгюш эри зуте варасде.

1992 сал.

ГЪОВРЕЙ БИРОРИ

Кура бирейм э пушой сенгъ хьэрмэхьгьо
Гъэжел жуне э чумевоз диретгьо.
Тов-товинуьт суьрхэ хьэрфгьой эн нумгьо
Э сер гъоврей эн бирори веруьтгьо.

Гъирмизинуьт овурдеймгьо гуьлгьойму,
Э ранг хунуьт... Эз ёр иму нис рафде.
Рэхь дуьшмене вадабуррат гъеммешу,
Моле — молиш офдоретге согъ десде.

Руз Буьзуьрге Бесгъунини имбуруз,
Эз гьер тараф э серкеша оморейм.
Э коргьойму деруьт ишу гъемме руз,
Гъич нимуьруь ёревурди, гоф дорейм.

Эз ёр иму нисе рафде е вэгІдош
Сэхде женггьо, гьовхогьойму эй дузи,
Шегьергьойму луби зеретгьо эз гІэтош.
Дигьбонгьойму—вачаруьсде мейдузи.

Хьовиргьойму, куьнде дусдгьой довгІон,
Тухьмек женгьо омбаргьоре сухунди.
У салгьоре гировундейм эеки,
Бэхд гьеркиму гьич ежире не бирн.

Руз Бесгьуни келе шориш гьисдиге
ГІэрсне мигІид гьэриш сохдет дуьлгьоре.
Ярагьойму гьич согьолмиш нис бире,
Гьечу мибу те экишму оmore.

Ватан иму хилос сохди эз фашизм
Хоримуре, девлетгьоре, обуре.
Э Европаш кумек бьри лап гьонм,
Одомигьо ники винуьт гьуфдире.

Себэхьмунде сер гирдени эй сухде,
Гуйге гьово эз ригазгьой эн чуйшме.
Гьечу ишму легьбет дуьле эз хуьшде
Хэржи сохдейт, хьэйф не берде, эй гьемме.

Согь руз чуйшме гьэл гирдени сенггьоре—
Едигоргьой вилеете, дусдгьоре.
Келе чуйкле эй сер зере гьед бире,
Эз дуьлишу веноренуьт гуьлгьоре.

Нерме шевггьой шохьонгуми гьуз бире
Моч сохденуьт гьоврей жоборд муьрдере.
Шевгьо менгиш зерде ригаз хуьшдере
Фуьрсорени эй экишу черх зере.

Фирмуш нибу тупгьо. бомбгьой довгІон,
Пескаревкаш, Бабый Яриш ве Хатынь,

Дешгергьойму бирмундетгьо жоборди,
Гьушунгьойму расиретгьо э Берлин!

Гэзигьойму эй Буьзургс Бесгьуни
Э гьэд г^этош пучиш бирет сересер.
Могьлугьгьойму кумек бирет эеки
Эри мунде Ватан иму тевесер.

Гьечи гьер сал дуьл дореним екире
Оморенге э сер гьоврей бирори.
Жергегьойму лап туьнд эдет кем бире,
Г^эжел жунгьо динж нис гьише эй гьэрди.

1988 сал.

И ризгьо нуьвуйсде оморет э г^уьзет сол
датгьо—офицергьойму депучунде оморет-
гьо э гьоврей бирори э декабрь 1941 сал э
куьндигьой Масков (Красная Поляна).

ДЕРБЕНД

Зевер ю—догъ, зофру—деръёгъ руьгъ-руьгъи,
 Улогъойге — гуълишон богъ онгури.
 Минореюш эз дуригъо ведини,
 Нарын-Гъэле э сер Дербенд тож вери.

Е душ шегъер—Абба-Сово, Жогълуни,
 Э душиге—СэгІбуново гуьрд бири.
 Гъэдимие кучегъою серини,
 Муьлкгъой Хочи, чул Кофори—шегъери.

Гъони Дербенд фирегъуни, келен.
 Тебэгъэгъой хунегъоюш гъуьндуьри.
 Игидгъой кор, орденлуьгъо омбари,
 ГІэдотгъоюш дегишбири, хуб бири.

Куьгъне Бору гоф мисохдге, мигуфди,—
 Ченд гъэдер муьрс кешириге могълуьгъме.

Угъа гьердубь снгуьде тойгъой скниш, —
Эри ски чуйтам гьэлхэнд биретге.

Азад сохди Ватанмере Тозе девр,
Бирор бирет ченд миллетгъо, дусд бирет.
Шегьер Дербенд бири изму бэхдевер,
Торе хэлгъ ю товушире винирет.

Дербендинуьм! Гуфдиренуьм гьеммише.
Дуре рэхъгъой эн довгъоре рафдемге,
Ченд шегьергъо. улкегъореш диремге,
Бнеймени, гъисметмени шегьерме.

Раче догъгъой шегьермере ме гешдем,
Сипре шаргъой дериегъе гьэл гуьрдем,
Лезет бегьер тегьенг юре ме дирем,
Эри Ватан гэлхэнд бирем, кук бирем.

1985 сал.

КАСПИЙ

МуьгIуьжуьзи Каспий — дерьегъ гьеммише:
Хьюьрш сохденгеш, сокит бире вэгIдою.
Рачнюре гъич нидани те дире —
Шаргъоюре, лос биренгеш гIовгъою.

Эз некуми ковре гIов ю зерд бире,
Э дериегъ шивиш гIуьлом дебире.
Догъгъой шаргъо кеф сохденуьт — лов бире,
Эз гъуьндуьри э лов дерьегъ расире.

Лепуьргъою тэгIди доре екире
Нис вомунде эз гIов зере гъумгъоре.
Жигъжигъэгъо эз шушдешу тов. доре,
Шэх-шэх сохде, моч сохденге шаргъоре.

ВэгІдо-вэгІдо дерьегь нму дншж бире.
Балашаргьо ловгьоюре лисире,
Хомуш бире, тозе овоз кешире,
Гловгьоюре ранггьой асму вебире.

Себэхьмунде заре хуно тов доре
Гловгьой Касний эз рнгазгьой эн чуьшме.
Шев биренге менг эз асму рэхь норе—
Ковре гьово шэгІмгьо норе эй гьемме.

Нис варасде гьич мэгІнигьой дернегь
Глоси гьисдиш, сабуърлуьте биренгеш.
Эз ю рачте бэхш нисди гьич э дуьньегь—
Эзгьун гьисдиш, ненуй-ненем хунденгеш.

Гьирогь дерьегь шинохдени не мунди,
Знед бири бэхдевери инсонгьо.
Эшгьлуь эдет кор сохденуьт эй були
Жогьил бире гьэдимие могьлугьгьо.

Буругьгьой нефт, онгур богьгьо рач доре
Э вокурде гІэлишонгьой эн сенгьи.
Ченд миллетгьо дуь екире дес доре
Гьэлхэнд бирет эри Ватан, эй гьегьи.

Дернегье фирмуш сохде гьич нибу:
Гловгьоюре, никиюре, рангюре.
Хосдегоргьо рачиюре гье мибу
Шаргьой дуьлгьо те верасде, серд бире.

1987 сал.

А С Т А Р А Й М Е

Астарайме шевиш-рузиш товуши.
Э гІэрейму лап омбаре рэхь дери...
Рачиюре гьэдер нисди, ёвоши, ...
Эз буьвергьо сечмиш сохде мидани.

Кура бире догъгъой думон нис гънше,
Дуре дусде кими мэхъэл винире.
Очугъэ шев э энтигъэ чаруьсде,
Е карасдиш герек нисди эй дирe.

Жовогъиле шэгІм асмуре гъеммише
Черх товуши эз гъемме-ло гъэл гуьрди.
Эзу звер нисд э гІуьлом томоше,
Гуйге гІэруьс тозе партал вокурди.

МуьгІуьжувзи рачи инсон э дубньёгъ,
Ни домуну эз астарай гъовой.
Дуьл муьгъбетме фирогъуни чун дерьёгъ,
Хунширини, назуьшменди, гъенои.

Куьнде дусдме гъемме лезет дорени:
Э вэхд васал — тозе гуьлгъой догъини,
Гъеминогъо — ширинигъой дорини,
Э поизн — шороб, дуьшов богъини.

Гоф сохдеки — хъеменди, назлуьңи,
Э ловгъою гуйге гІэсел гъе вери,
Е кемсуьги эз ю офде нидани,
Гъилигъгъою эз хубе гоф звери.

Рач хорини гІэсуьлменде хъуьриме,
Дирегоргъо э ю севгил биренуьт,
Имидмени, келе бэхди эриме,
Хубигъою э сер зугъун гъе веруьт.

Гъич эзуни сараф, темиз де нибу,
Пар-пелпелуь — мижегъою жегъисде.
Ковре чумгъо—гузгигъой жун, эй дирe.
Ужире дусд гъемишелуьг биё бу —

Ме вихдемгъо эз гуьзелгъо гуьзели,
Гъисмет юни. э у е гоф невери,

Эри дусдме у лап келе мозоли —
Гьсрдуй бэхшгьо селт эршо омори.

ШэгІм гьовон не муьгьбетме екинуйт,
Бугьолуьни хосденуьмгьо дениле.
ГІэтош омор — пейлегьоре декинит,
Зенггьо зенит рачи гьисди гьуфдире.

Веровунит шоригьоре эз дуьли,
Енебуге э дуьлести мичаруйт...
Дуьл мундеи — тиже хурей эн жуни,
ГІуьмуьр кеми, салгьой инсон мипаруйт.

Астарагьой пире дуьньегь гье бирет,
Инсонгоре маьхтел сохдет гьеммише.
Энтигьэе денилегьош зигьисдет...
Меджнун сохдет, бендлуй сохдет э хуьшде.

1992

ХОСДЕИ ДЕДЕЙ

I

Э маьхэле гІэруьси бу гьуншире,
Жем-жогьилиш омбар дебу, ченд десде.
Оморегор шори соху гьуфдире,
Зерегоре гьич динж нигьишд Томоде.

Эз гьул мигуьрд мидировунд э мигле,
Мивежегьунд нубот-нубот гьеммере.
Севи. Мелке эз зир чумгьо екире
Хуб пеймундуйт те варасде гьоворе.

Е рузиге, вохурденге эеки,
Мелке гьуз гуьрд сер хуьшдере гьелуьсди.
Севи луьнг шенд э пушой ю гьееки,
Гьэдиш бисдо, гуйге пой ю чемуьсди.

Гье эзу руз сер гуьрд дусди дуй жовон,
Дуй шир ковтер, дуй хосдегор дусдире.
Чуьни хубте эз севгили дуй инсон?
Муьгьбет дуьлгьо овурдени никире.

Дегьимуьне варасденге э Дербенд,
Мелке коре э консервный сохденбу.
Цех эн Севи тозе дезгогь гье мизенд,
У жигегир эн механик завод бу.

Шинохишу е-дуй мегьниш некешш,
Э межлуьсгьо, гIэруьсигьо биренге,
Дирегоргьо. дануьсдегор дуьлхоши
Мивегирдуьт гьердуьшуре диренге.

Жовонгьойму хосденбуьруьт екире,
Ишу норут — биё бошут зе-шуьвер.
Сэхьбгьошу бегьем дорут гьэрдире —
ГIэруьсигьош гировундуьт тегьер девр.

* * *

Э гьэд чор сал гIэил немунд Мелкере,
Гьэбилегьо не сохде кор не бисдо:
Бегьем сохдуьт гьемме фендгьой зенуре,
Бердуьт э кин жуьр-бежуьре духдиргьо.

Зиндегуни кими мэхьэл нис доре
Гьэмчил эри зере юре, гьей сохде.
Сэхьибгьоре хьэрекети дуьл доре,
Гьисмет, мозол нис вогошде эз хосде...

Севи коре сипи нисохд, гоф зере,
Чуьтам бугеш рази буьруьт эз еки.
Кими мэхьэл гIэруьс мнофд вогьнере
Эри суьгьбет, фикир сохде эеки.

Жовоне зен гІэил нисди гуфдире,
ГІэйбе лап сэхд кеширенбу э хуьшде.
Эй дануьсде себэхьине руз юре,
Вонсленбу дуьл шуьверс дануьсде.

* *

Ебо сер шев, вечиренге суьфроре,
Мелке сер гуьрд ихдилоте эз дури:
— Туь гьеммише дуз гуфдире гофгьоре,
Э лэгІэйтуь мигьровуни гье дери.

Ме бэхилуьм, бие гуьм расдире —
Хубе муьгьбет одомире дуьл доре,
Зиндегуни гьич жофосуьз нис бире,
Севгил бире ме нидануьм дуьборе.

Мере хуно туьре екиш нис хосде!
Екемлелей шек оморе э дуьлме,
Миданими муьгьбетмере сэхд дошде
Лап те эхир зиндегуни, рузгьойме?

Севн мугу: — Чув сохум ме хуб дани,
Эз туь бэггэй нисди гьич мере,
Туь е теке муьгьбетмени, жун мени,
Те кей гуьм темизи эн дуьлмере?

Жовон иму шинре гофгьой Мелкере
Эри хуьшде жогьоб офде недануьсд.
Не вараси дуьлпесои зен юре,
Оммо э дуьл шинрегьою дечаруьсд.

Эз кор хуьшде е кем хэвлет биренге,
Гофгьой Мелке мидиромо э ёр ю.
Гьеутуьтем кесигере диренге,
Пэхьни мисохд э лугьонде жигею.

Ёвош-ёвош дуьлесдигьой севгил ю
Сое бисдо, ю нуьшденге — уш минуьшд.

Согъ руз эз ёр шивадарафд гофгъюю,
Шевъо э хов вэхъш мибисдо, мивэхуышд.

Севгил бире зурбое бэхд нисони,
Эрнеки хунгъо биё дуыш зенуь.
Хосдей дуылгъо ченд жиргёшош бирени...
Келе муьгъбет гыч вэхд дуьле низенуь.

II

Е руз эз хов Севи вэхуышд зусери,
Мидануьсдге хьэрой мисохд эй гьеме.
Эз дирегъо у биребу серсери,
Динжи небу эз гъозней шовуне.

Ссбэхъмунде э дедешу дениши,
Воисденбу гую хове эрию.
Фикир сохдки — «Эз сохде кор» гIэйб кеши.
Гьечу рэх:млуй гьемише-бу Севию.

Тобиш небу те э кор ю оmore,
Оммо, гьетте э хьэрмэхьгъо расд бире,
Чуь муьгуьжуьз, чуьжире хов дириге
Ихдилот сохд эй гIэилгъо расдире:

— Шову э хов, э гъэд богъче гешдеки,
Е мерд пуьрсн: «Туьре Мелке дусд дошде,
Лап эз дуьли, енебуге вогънеки,
Белки эйтуь у хуышдере хуб сохде?!

Дануьсдени келе муьгъебт чуьниге,
Гыч дирей туь легъбет юре э чумтуь?
Тозе дусдме. мивараси дириге...
Зиндегуниш мибу шогъод эритуь.

Мереш эзу воисденбу пуьрсире,
Ки гуфдири нум Мелкере эрию,

Э гЭрейму бине поре дусдире,
Ки лов сохди сургьоймере э кин ю?

Не дануьсдуьм гьич лэгЭре вокурде,
Э ловгьойме гуйге килит вебисдо,
Зугьунмере неданусдуьм жумунде,
Эз некуми лол бисдорум гьеебо.

Песде сэхд гуьрд э десевоз гьулмере,
Биё бурам э юревоз гуфдире.
Хьэёт бисдо, вокурд летгьой дермере,
Деберд мере э кин дедей, эй дирe.

Дедей сокит хисиребу э хьэлов.
Эйме омо — э лугьонде хов дебу.
Екемлелей хэнде вебу э сер лов,
Хисирекиш сер-сифет ю бике бу.

Мердме мугу: «Хуб гуш вени э сесме,
Ме не гуюм кими гофе дуь гиле.
Кортуьш, жунтуьш — гьемме дерн э десме,
Бура пушо, мивокунн сур дуьле».

Лап сэхд жарунд э дес хуьшде десмере,
Гьэдэгъэ зе, бирмунд э ме дедее...
Эз кемерме гьуьлиш дедо гуж зере,
Войгей юре бегьем сохде гьишд мере:

Десе денорум э лугьонде синею,
Сэхд кешируьм дуьле эзу бинею,
Сес жингъ омо жуьмуьсдки эз жигею.
Песде варафд э сер десме гьемею,

Чаруьсдуьмки эри дуьле бирмунде,
Эз гермию варафд э ме келе бугъ.
Пойме чемуьсд э чуй буге домунде,
Журкум гиросд эз буз пойгьо лап те гьугъ.

Бирден гоф сохд дуьл дедей:
«Цойгуь чемуьсд, нум худой,
Сэхд распри, хэлефме,
Чуьжо дорд до, вой эйме».

Серме гиж хурд, э жендекме лерз офдо
Дуьл дедее гоф сохдеки диренге.
Хиник бисдо эрэгъ тенме гьеебо,
Буьруьж зеруьм, Дедей! — хэбер биренге.

О, дусдгьойме. И чуь хови ме дирем,
Дес вегирдем э сер сигъде дедейме,
Денишире э гоф садан — винирем...
Имогьонш гІэтош вери э серме.

Шинрегоргьо гьерки е гоф гуфдируьт:
«Еки мугу:—«И хов бие тэгІбир бу»,
Кимигьошу сэхд э хуьшде домундуьт,
Оmmo еки бирден гуфди эз ишу:

Верасиге дирегьоре... Эз жуни
Севи бие егъин гую эз Мелке—
«Туь севгили, туь лап келе дусдмени,
Э гІэрейму нидануь кес поисде».

* * *

ГІэзизгьойме, хундегоргьо ризгьоре,
Хосдей дуьлгьо бирениге ченд жире,
Муьгьбет сэхд герм сохдениге жунгьоре,
Хосдей дедей звертеи эз гьемме.

Ки мидануь гьурбу сохде хуьшдере,
Гьэлхэнд бире эри ферзенд чуьн дедей?
Зиедте нисд муьгьбетиш зуьндере,
Негьогъ нисе гуфдиреним — Жон дедей.

Бие даним гьер вэхд гьэдуьр дедее,
Ние сохим дуьл юре хуьрд эз хуьшде.
Одомире дуьбо дедей нис бире,
Дедей — Ватан сер гІуьмуьри эз суьфде.

Хушегьой кегьребо
Бигьил дуьт гермире.

Дусдгьойму, шинохгьо,
Э гьовум, э гьунши,
Зенг зенит пейлегьо,
Вегиригь дуьлхоши.

Очмиш бош зугьунгьо
Эз гофгьой мигьиди.
Дуьлшор бош гьуногьгьо
Э келе гьэруьсн.

Рач хунит мэгьингьо
Хьэз соху
 дуьлгьойму.
Эй дусди жовонгьо.
Эй гьэлхэнд
 коргьойму.

Эй гьэил довгьон,
Эй хэлеф суьрхиме,
Имбуруз вэгьиди
Эй сохде шорире.

Пейлегьой шороби
Пур бугу э сер дес.
Тэгьиди сох, серпон,
Гьуьллуьгь сох,
 мебош пес

Мэгьини хун, зерегор,
Деш шор сох имуре.
Эй гьэруьс ве домор
Зе тозе гьоворе.

* * *

Эз шори жогьилгьо
Ме бирем парвери.

Куынд биёйт,
гъуногъгъо,
Вежегым эз дуъли.

Дес дорим екире,
Вежегьисд гьемейму.
Эз шори туынд бисдо
Вомунде пой гьойму.

Дешендим э мигле
ГӀэруьсе, доморе.
Гъэл гуьрдим екире,
Варасде гьоворе.

Гьемме хэлгъ хэрч зеруът
Зиётдеш шор бире.
Э гьерло пар-зеруът—
Сес мигИд жовонме.

* * *

Тел омо эз хэгьер
Эз дури эй домор.
Томоде хуб-тегьер,
«Пой,— мугу,—
зерегор!»

Куынд бире э мигле
Ведешенд эз жиб велг.
Гофгьой эн хэгьере
Хунд эри гьеме хэлгъ:

—Шолуми эришму—
Дуь раче жовогьил.
Эри хогь шоришму,
Эз гӀэнл те огьил.

Мозолуь ве жунсогъ
Гьеммише гердошит.

Гьердуйшму—жогьил
догъ,
Гьозоргьо муношнт.

Войгешму гьемнише
Э жиге биёво.
Дусдишму эй
хэлгъме
Никигьо биёро.

* * *

Эз гъэриш гъуногъгьо
Гоф вегирд е урус.
Хосд раче никигьо
Эй домор ве гІэруьс.

Эй гІэил, эй келе,
Эри шор бирегор.
Эй гьемме—никире
Эз дуьли хосдегор.

«Мегредо пучигьо
Э инсон Зимни.
Мераво жовонгьо
Э рэхьгьой довгІон.

Бирори умогъгьо—
Мозол эн хорини.
Раче вэхд эн
девргьо—
Дусдигьой хэлгъини.

Эеки рач доре
Одохлу не домор.
Согъ гердо ишуре
Хушбэхдлуь сохдегор.

Гьегене хосденуьм
Жунсогъи эй гьемме.
Бирори сохденим
Миллетгьой
Ватаиме».

Ки буге э шори—
Гьеммешу вэхуьшдуьт.
Гьеебо эз жуни
Гьеммешу чек зеруьт.

* * *

Ширини гIэруьсме
Эз хилмов ве гIэсел.
Гешдиге ужире
Ннофи тевесер.

Сес ю сес буьлдуьри,
Рачию — хьэеменд.
Эшгъгьою дуьллуюни,
Коргьою—вечемерд.

* * *

Гьердуьшму
инженер,
Гуш венит эз дуьли:
Желд бошит эри
девр,
Эй коргьой гьер
рузи.

Эй мозол Ватаиме
Дебошит э гьовхо.
Дуз бошит эй фэхьле,
Эй жофой корсохгьо.

Гыч шрав эз ёрме
МэгИнигьой гЭруьси.
Руз шори гЭилме,
Зурбос тэгИрфи.

Нуьшдегор э суьфро,
Сесмере шиновит:
Ижире мигИндгьо
Гьеммешму виношит!

1968

ЭЗ ДУРИ

Э рузгьо ченд сэгIэт, ченд минут дериге
Унгъэде нумгьошму э ёр де.
Чуьшмейму эз хори лап дуриш гьисдиге,
Товуше ригазгьо ю доре.

Гъэриби эй инсон эз гьер дерд гурунди:
Эй сэхьиб, эй гъэриб, эй бирор.
Дуьлдури, дуьлжуни эй дусдгьо дуь дерди,
Деш зиед — эй юхсуьл мундегор.

Ченд гъэдер дурумгеш эз кин туь гьеймогьой,
Э диб дуьл гъэл гуьрдем нумтуьре!
Э сер лов, чуьн гIэсел, эн зугьун—мейвогьой
Богъини ширине муьгьбетме.

Э сер дегь нэхуьйтуь гъэл гуьрде екире,
Ширмогьи не чуьшме бэхьс гирдет.
Э сер зар нен хэре эй нэгъде вечире,
Десгьойтуь офире оморет.

Гъэлемуьт гьошгьойтуь э сер дуь астаре,
Шербетуьт ловгьойтуь раче дусд васали.
Гъэриблугь не дури вегирдей э герде
Эй муьгьбет, эй дусди, эй хуней садсали.

1959 сал.

ФИРМУШ НИБУ

Ченд сал бэгъдо расд бисдерум
Эз дуригъо э Ватаиме.
Кучегъоре жевлон зеруьм,
Э ёр омо гІэилиме.

Дусде хьовир Дербендиге
Огол зе берд э богъ хуьшде.
Раче суьффо вараунде,
Бодон дореш сохдим суке.

Денилейму сохдут гьуллугъ
Эри хьуьрмет, обур еки.
Ругъэгъо рихд эз гушд дугъ-дугъ,
Э сер гІэтош буржундеки.

Пейлей дусди э сер дес гешд
Дуьлшор сохде гьемеймуре.
Рафде салгъо э ёр вогошд,
Тозе сохде жунгьоймуре.

Зурбо энжом сохд коргъоре
Сэхьиб хуне, нибу хубте.
Дануьсдени жирей коре—
Баракеллогъ зен ю суьфде.

У руз шори э гьэриш богъ
Фирмуш нибу гьич эз ёрме.
Чуькле богъле э сер эн догъ,
Раче суьфрой эн хьовирме.

Стихотворение нуьвуьсде омори э гІуьзет
Рафонл ве Зое Исаевгъо э 1979 сал.
1992

В А С А Л

Не терсире эз хьуьрш, эз гьэгьр змисду—
Воруш, кулок, пелпелуье верфгьою,
Васал омо э хоригьой Догъисду,
Э вэгIдою, эри софе коргьою.

Гьсчу куьгьне гирдени рэхь тозере,
Нисе гьнше бегьем сохде войгере,
Мерднети герек бире хэлгьгьоре,
Эри бегьем сохде дуьлгьо хосдере.

Нуькерегьо эз гIов васал пур бирет.
Лов- ловинуьт, гьнрогьгьошу веде нисд.
Кимигьошу берегьоре шиширет,
Пэхьни сохдет э пушошу гьерчуь гьисд.

Гьетте герме рузгьой васал оmore,
Зу гьуьч бисдо вачарунде жигегьо.
ГIовгьо рафдуьт жигегьошу хуьшг бире,
Хоригьоре хуб пур сохдуьт кошдегьо.

Гуьллуь бирет доргьой сибн, гIэрмуи,
Гуйге хори сип-сипини эз дури.
Этирлуьнуьт гьеме доргьой емуьши,
Богь-богьчегьо геймиш бири—домори.

Холинчее гуьлгьой васал сэхд доре
Хушбуй васал — этир гьеме улкере.
Одомигьо дуь екире дуьл доре,
Хубе вэхд' сал дегиш сохди гьемере...

ГIэиллегьо э ворилей венуьшдет,
Эдет хунде, шори сохде, жегьисде.
Екишуреш хэбер нисди эз гьисмет...
Рэхьмедуьлгьо вэгьиф гердо э гьеме.

Гьерчуын бисдо васал хубе вэхд салн:
Хори, гьово тозе бире, рач бире.
Э зиндегьо жун дешенде васали,
Одомигьо товүш доре, шор бире.

ХОШ ОМОРЕЙ

Хош оморей э и гIуьлом, нишрейме.
Э зир асму инсон звер гьичиш нисд.
Эз жуниме нумме дорем туьре ме,
Туь—васали, эзу хубте вэгIдо нисд.

Эз гьемме ло энимуни—бэхш Худо,
Васалини, э вэгIдойтуь оморей.
Э туьревоз шолумигьо биёво,
Зиёд гердо тозе чешме, рэхь норей...

Вонсдени гьемншелуьг согъ боши,
Гьедуьр жуне, одомире хуб дани,
Э тойгьойтуь, э ватантуь расд боши,
Дирегоргьо вуьнуьт эз туь дуьлхоши.

1992 сал.

Э ВЭХД ВОЗИ

Сэхд-ги тупе, куьнде хьэрмэхь,
Нуботмени эри шенде.
Туь медениш э лой эн рэхь,
Хьэрекет сох эри гуьрде.

Возигьоре э сохдеки
Чумечару месох кесе.
Вози нибу э вогьнеки,
Дуьле вени, жумун десе.

Гьемме коре хуб, эз дуьли
Биё соху гьер одоми.
Ватан иму умэхьэли
Буьзуьрг нибу, нибу гIони.

1992 сал.

ДОР ГЪЭЙСИИ

Э гъпрогъ ерх нуьшдебуьруйт гЪэилгъо,
Цэгъгъэй хэнде лов биренбу э гьер ло.
Эз келе дор офдоренбу гъэйснго —
Гасирегъо, хилмовнго, зип-зердгъо.

Э гЪэилгъо офдоребу келе ов —
Мейвогъоре эй вечире, шор бире.
Мидарафдуьт кимигъошу э гъэд глов
Эри гирде тип-темизе гъэйсире.

Кимигъойге ни жуьмуьсдуьт эз жиге
ТэгГриф доре э хурдеки мейворе,
Кор ишуре миесд сохде екиге..
Гъечу глов ерх миберд емуьш эн доре.

Чин чуьклеле сер гуьрд эри гоф зере
Э гЪэилгъо—нуьшдегоргъо корсуьзи:
«Хуб мибисдо мидарафдге э лэгГэ
Эз гъуьндуьри мейвой эн дор гъэйсин».

Эз гЪэили гъечу тембел биренге,
Мидануьт-ми лезет коре овлодгъо?
Эз келете хъисобире не диге,
Терсе кори пуч небуге сохдегъо.

Гъич кортуьре месох э жун кесиге,
Нисе сохде тембели рач екиреш,
Сох никире, мегъил эри десиге,
МенфигГэт ю зиед мибу ченд гилеш

1991 сал.

ВОРУШ

Воруш гьечу дулла бери эй рихде,
Миёвге ю, екиш нисе дануьде.
Мномоге гьундуьр мисохд кошдере,
Мишудд темиз хори, гьово, улкере.

Гуфдиренуьт, — поиз хубе вэхд нисди,
Бовор месох гьич эекиш гьелуьсди:
Чуьклелегьо суьфде рафде эй хунде,
«Руз данани» мигид бире эй гьемме.

Вокурденуьт э школегьо дергьоре,
Эри хунде вонсдегор оmore,
Хундегоргьо тозе сохде девргьоре,
Пушо берде дананигьой хэлгьгьоре.

Корсох хори шори сохде эз дуьли,
Кендугьошу пур биренге эз були.
Туьр-туьр бире гуьлгьо, велггьо эз доргьо,
Хьозур бире эй хинике вэгдогьо.

Ранге-ранге холинчегьой эн велги
Э зир пойгьо дебиренуьт пембеи.
Э шоригьо рач зеренуьт диг-диги,
Гьэруьсигьо хуьрд сохденуьт тешнен.

Герме хуне э неме руз поизи
Эшгьлуь сохде вомундере, хэсдере...
Тижэ дуьлгьо нис понсде корсуьзи,
Фирмуш сохде салгьой гьуьмуьр хуьшдере.

1992 сал.

ЗИМИСДУ

Сипре верфгьо хоримуре гъэл гуьрдет,
Чоле-чухур э мейдвзи чаруьсди.
Э сер кирше г'Эиллегьо венуьшдет,
Эн кимигьо десгьо, пойгьо бенсди.

Э гуш екиш не дери гынч хиники,
Эй хубе верф г'Эиллегьо тешнеют,
Эз гьуьндуьри жегьнсденуьт гьееки,
Билесумор э верфевоз биренуьт.

Гъэйгьу нисди, вогошденге э хуне,
Деде-хэгьер вомундере герм сохде,
Эй хуьшг бире партал юре вешенде,
Десгьоюре эз гуьж-гуьжи поюнде.

Себэхь гене г'Эил мирав э куче,
Мивидову, гилгез мибу э гъэд верф,
Фирмуш мибу гуфдирегьой келете...
Зимисдуни, «тэхсиркори» сипре верф.

1992 сал.

ЕВПАТОРИЯ

Гъирогъ дерьёгъ жилид гуьрди имбуруз,
Суьрхэ гьумгьо гуйге э сенгъ чаруьсди.
Сэхде кулок зуьг'Бегьоре э сер буз,
Луьнге шенде эз сер 'догъгьо, оворди.

Э лов дерьёгъ вешенденуьт э гьово,
Гьерки бисдо хурденире эз хуьшде.
Чайка-муьргъгьо пар-зеренуьт пушово,
Эз гьуьндуьри сэхд гуьрдenuьт эй хурде.

Суьроигьо эз лов дерьёгъ рафденуьт,
Видов-видов, пойбирэхьне гешденуьт,
Моч сохденуьт руй г'овгьоре, жесденуьт,
Пар-зеренуьт, «гофгьой» муьргьи сохденуьт.

Омбар шрав, миёв герме гьёмшоц,
Эй гьуногъгьо мивокуним дергьоре.
Оморегор эз шегьергьо, эз дигьбон
Хьэз мисоху, гьэл мигуьруь шаргьоре.

О, Таврида з гьон жовогьил вилеет,
Дерхьэрзон эри гьеммей хэлгь иму.
Эз жунсогьн зеверте нисд е девлет,
Форигъэти вегуьрдегор шор мибу.

1991 сал.

СИПРЕ ГЪОЗГЪОЙ ГЪОВОИ

Зимисдуйму лап хиник бу имисал,
Кими мэхьэл э гьэд хуне лерз мено.
Имид бирим э биёвгьо вэхд васал:
Герм мибошим, миварасуьт зуьгИбегьо.

Дериёгьиш, догъгьой сипре шаргьоре,
Гьуьл дедоре сэхд мифуьрсо эз дури.
«Вомунденге», фурмуш сохде хьуьршгьоре,
Лос мибисдо эз гьирогь ю те гьэргьн.

Тозе хэбер э гьэд шегьер лов бисдо:
Гьэмишлугъгьо жилид зерет гуфдире,
Сипре гьозгьо — назуьшменде бикегьо,
Эдет э сер дерьёгь иму лем зере.

Келе, чуькле — гьемме можол бирегор,
Кумек бире михорундуьт ишуре.
Вомундере, юхсуьлгьоре дирегор
Мидебердуьт эй хос сохде э хуне.

Эз сер гловиш, эз сер десиш куьнд бире,
Мивегирдуьт хурденире эз гьемме.
Гьечу могьлугь негьишд муьргьэ пуч бире,
Гьуногъгьойму дироморут э хуьшде.

Десде — десде мижегъндуйт э сер глов,
Парталгъошу сини мисохд дерьёгье.
Кимигъошу нис зеренбу гъич симов,
Э зир пардуьш пэхъни сохде сергьоре.

Томошере, гIэлемете эй дире,
Гъирогъ дерьёгъ согъ руз пур бу одомн.
Сикелуьгъо, гъэнетгьоре лов сохде,
Мипаруьсдуйт шэх-шэх сохде э куьнди.

ВэгIдо омо. Хиникигъо хуьрд бисдо,
Хомуш бисдо дериегънш эз лепуьр.
Сипре гъозгъо — рачи хори нен гъово,
Эй вогошде гьемме верафд лап гъуьндуьр...

«Бурайт, рэхъник!—гъул жумунде гуфдирим,
Де бедигъо гъич меёво элошму.
Рачишмуре фурмуш сохде ниданим,
Дирегоргъо могъбул мибу эришму!»

1985 сал.

ПУЧЕ ГIУЬМУЬР

I

ГIэмил сере денореху э ичку,
Хьэрмэхьгъоюш эз ю хубте не буьруьт.
Эри хурде, лезет дире, гешдешу
Мошин гуьрде э хьэз-хьуьзуьр мирафдуйт.

Вогъне мигешд эри зере пейлере,
Можол небу, динжиш небу гъич юре.
Шев биренге шенде «куьнде» дусдгьоре,
Вогошденбу э дер хуне «дуьшире».

Хосдегоргъо мигуфдурут эз ГIэмил:
— Ше ичкуре, мезе зеде э жунтуь.

Эйчуь сохде гуж э зентуь, э гІэил,
Локо зерэ э кифлетгуь, э нумтуь?

Бегем хуби чуьн гІов хурде ичкуре,
Гьечу нибу гыч дуз сохде шэфдире.
Екиш э дуьл нисе хосде сечкуре,
Эйчуь сохде туь э хуьшде гьэсдире?

Сигьде хэгьер гуфдиренбу: — Нис дире
Овхьолете, гурундигьой вэхдире?...
Нечогыге, э туь вери хуб бире,
Эй соф бире бнѐ сохи мердире.

Эй зуригьо ниме гІуьмуьр мибоши,
Ше эз белтуь лоигьсуьзе дэгІэме.
Эйчуь бирей эри гьемме серкуши —
Бнѐ веги эз сер нумтуь лэгьэме.

И пушогьо шендей хубе кортуьре,
Гьэгьриш сохдей келетегьой заводе.
Ки мидору кифлеттуьре, не туьре,
Эйчуь гешде эри женггьо шогьоде?

СенигІэттуь мибисдоге уьзgere
Э белевоз пул миовурд э хуне.
Вогорд э кор, бил-бул месох хуьшдере,
Догь дегуьрди туьре, мебош дуьжуне.

Гофгьой зен юш гыч э гуш ю нидарафд —
Мизе, микуфд, миведекуьрд эз хуне.
Э чум дире эз рэхь гІуьлом вадарафд,
Жигей дуьле сенгь гирдебу э сине.

Мэхьэл-мэхьэл гІэиллею мигуфди:
«Мера э жой, дуьлпесоим гьэдерсуьз,
Э гьэд хуне туьре коргьо омбари,
Ниварасуь ичкухури хэтосуьз».

Шинрегъою гыч э ёр ю недебу,
Шевнш-рузнш с мэхъшово бу юре:
Кей э куче э гъэл «дусдгъо» мидебу,
Эри хурде, бегъем сохде войгере.

Эз чум гьемме венгесдебу хуышдере,
Эз бугъоз ю гофиш нисе рафденбу —
Гуфдиренге сэхд сохденбу гушгъоре,
Гуйге гъэдо э гъэншер ю мундебу.

У зэхъримон кире сохди гIуызетлукъ —
Пегъливонгъо эз балашу хуърд бирет.
Ичкубазгъо гыч не бирет мозоллукъ,
Омбаргъошу чукъпсуыз мундет, вир бирет.

Песой рузгъо ки дануьсде кенге,
Кире себэхъ гIэжел пушо дешенде
Мигълукъ сохде «чукъ э дуьл ю» дериге,
Э сер инсон эй вогънере вешенде?

II

Руз екшобот, кура бире е десде,
Рафдебуьруьт эри хурде, луьл бире.
Э сер суьфро хуьжет э женг чаруьсде,
Эз кордей «дусд» ГIэмил эчул пуч бире.

Хэбер омо эри хэгъер э Дербенд
Эз некуми пуч бирен эн бирор.
Гьетте шинре куьшд хуышдере дердименд,
Кура бисдо дуьлсухуни сохдегор.

Себэхъимуьн пушой берде миторе,
Шинрегоргъо кура бисдо эз гьерло.
Тегьер хэлгъи гъовре сохдуьт муьрдере,
Зен ю у руз эй рэхъ сохдеш не омо.

Гирисд хэгъер эри чуькле бирор ю,
Тигъи сохд гIэрс эри мунде рузгъою.

Одомншу, дусдгьо, гъунши, шинох ю
Гировундут овил юре э ён ю.

Вогу мисохд: «Меш эз салгьо вомундем,
Гъувот ишеди сокит сохум хуьшдере.
Кемер хуьрди э зир дохьор демундем,
Эйчуь мундем, хуьшге хьэйфе эй дире?»

Эз жофогьо эй лугъэй нун хэсдеют,
Э юревоз муьмуьрдуьмге хубте бу,
Гъемей г'уьмуьр эй хубе руз тешнеюм,
Де имогьой гьич ярайме хуб нибу.

Э тур-гъэрмэгъ ичкубазгьо расд бири,
Бэхш вегуьрди э межлуьсгьой «дусдгьою»
Куьшит мерс, эз меш е хэйр не бири,
Не дануьсдуьм кумек бире эрию.

Гъэребелугъ бири сер ю эз хурде,
Гье декуьрди, гье гьенжири ичкуре.
Бегем юре эгъуьл небу эз хуьшде,
Эри пейле вачарунди г'уьмуьре?»

Догъиногъ сохд, пойзе кифлёт хуьшдере,
Г'эиллею чуьтам мибу имогьой?
Г'эйб месохит гуфдурумге дуьлмере —
Ичкубази келе дерди гьеймогьой».

Эн емуьшдор, эри темиз бирею,
Пусирегьо офдоренуьт эз луьге,
Сукте бире, диеш дузов шивгьою,
Ширин бире вомундегьо э жиге.

Лап хубе дусд эз хэзинеш звери,
Темизе дуьл — эз тож суьрхи падшогьгьо.
Дануьсдегор хурде-хурде ишори,
Не дануьгьо — хьэрмэхь келе бологьо.

Ичкубазгьо зарал зере э хуьшде —
Нис дануьсде кем-омбарн хурдере. /
Туьнде суьрке э гьоб хуьшде гуж сохде,
Биедануь гьер мерд гьэдер хуьшдере.

Сухундени шороб дерде с мэхьэл...
Надан сохде кимиме рде зиьдте,
Фурмуш бире доре шовглой эн тэглэл,
Эзгьун эхир э туз хори чаруьсде.

Томом варасд пигьсуз пуче гуйьмуьр ю,
Э юревоз фикиргьою, дуьньёгь ю.
Нум-беднуми мунд эз хьэз-ю, хьуьзуьр ю,
Нубо бугу эй зиндегьо эхир ю.

Гьечу бире бедмозоли гуьрденге,
Фурухденге жун хуьшдере э ичку,
Рузе эз шев сечмиш нисе сохденге,
Номус, гьирьет вир биренге эн сечку.

Келе гьинер бие соху хэлгь иму
Эй вокурде вачарунде хунере...
Бие корим бие дорим гьемейму,
Чуькклелегьош не вегируь пишере.

1990 сал.

БИЕ ДЕС ДИМ ЕКИРЕ

Гэрей хэлгэз гээриш-сохгьо хьозурут
Вохорунут, вачарунут коргьоре.
Хоримуре, бинеймуре лов сохут,
Э гужевоз жейле сохут хэлггьоре.

Дуьшменигьой миллетгьойму нис зенде
Эри Ватан, эри девргьо кукгьоре.
Хунхуригьо эз балашу хуьрд сохде
Жогьилгьоре, имид тозе девргьоре.

Овлодгьойму эри хубе руз дире
Могьлугьгьойму биё дес дуьт екире.
Зиндегунни эри зуте хуб бире —
Гьоним сохут э гIэрешу дусдире.

Не гешдимге гьич ннофим дузире,
Не сохдимге, гьич ниданим хубире.
Биёйт кешим келе жофой рузире,
Мивегирим софой юре, никире.

1991 сал.

ЭЗ ГУРУНДИ МИВЕДИРОЙМ

Имисал лап зимисдуйму хиники,
Буле верфгьо депучундет хорире.
Бугьо коргьо гьеме эри никини,—
Зимигьойму зиёд мидуьт тэхуьле.

Гьэдуьр нуне дануьсдени хэлгь иму:
Е лой шуьгьэм гисне, е лой—суьрой,
Салгьой довгlo те деригьо э ишу
Гьурбу бирет эри Ватан мундеи.

Имогьойле ние бигьлуь пуч бире
Е суьмбуьлеш эз дорегьой хориму.
Кемсуьгигьой гIэрей хэлгьи вир бире,
Эз гурунди миведиройм гьемейму.

1992 сал.

ТОЗЕ ШИВГЬО

Салгьой деврме дегиш сохдет имуре,
Кимигьойму шинохдениш не мундейм.
Сенгьэ-есьёв... Кутэхь сохди гIуьмуьре,
Ченд жирегьой зиндегунни дануьсдейм.

Себэхьмунде вэхде э гуш не гирдем,
Ишиенгьо э хээркет нуи бирейм,
Эз шохьонгум э дуьлести дебирейм,
Шев зулмети кей миёвге шумордейм.

Келе-чуйклей эн вилест кор сохдейм,
Сурулигьо, гурундигьо кеширейм,
Гьич не бире сенигэтгьо офирейм,
Инсонете рэхь э космос бэхширейм.

Эй зигьисде вокурден гуьнжундейм,
Эз сал те сал вилеете рач сохдейм,
Эз де хэлгьгьо кумекире не дирейм,
Дес кешире эз кес гьичиш не хосдейм.

Эз дес фашизм хилос сохдейм Ватане,
Эй Бесгьуни хьэйф не бердейм э хуьшеде,
Фикир сохит гуш мевенит надане,
Еклубги хэлгь биё муну сер суьфде.

Изму э сер хьозуригьо нуьшдегор,
Гьээлет бире мегуютгу—гИониним.
Э гьул-гьувот сохдегьоре едигор
Эри диеш омбар бире мигьилим.

Омори вэхд. Тозе шивгьой хэлгь иму
Ние гэшдуьт эз гьэриш хэлгь дуьшмене...
Дузе рэхьэ биё вихуьт эриму,
Фегьмлуй, хубте гьуллугь сохут эз бине.

Бирорьети гIэмел ниёв впр бире,
Кумек бошит эри муьхькем бирею.
Палуд доре, гьозор сале рагьгоре
Небу бурнт, мидомуним э зир ю.

Э рэхь дерим эй хубигьо дирейму,
Биё гьеме кумек бошим эй були.
Боворинуьм, знёд мибу бирейму,
Хуб мизигьим кор сохдимге эз дуьли.

Келе гIэйби эз могоьдугъгой гуьлтомн:
Талантлуье одомигъо гьнедикн,
Хоригъойму, бэхдевери бирекн,
Этегьер ю нне сохденнм сэхьибн.

1991 сал.

ТОЗЕ САЛ

Астарагой ковре асму омбаруьт,
Екишуреш хэбер нисди эз хори...
Зиндегунн инсонгойму дасдаруьт,
Де гофгойге э лэгIэй хэлгъ не деруьт.

Салгой гуьмуьр оморенуьт, рафденуьт,
Руз Тозе сал — мигIид гьемме мигIидгъо,
Одомигъо дуй эй екихосденуьт —
Жунсогъигъо, шолумигъо, никигъо.

Хуб мибисдо мисохдуйте никире
Эри еки де рузгойгеш эз дуйли.
Софе коргъо уьшуьгъ мидо гьержире,
Шори мисохд инсон хори эз жуни.

Бигьил биьвт сипре верфгъо, ворущгъо,
Мэхьсуьлгойму гьувотлуьте эй бире.
Чуьшмей дуйньёгъ дуйгу нерме гермигъо
Чуьккелегъо хубе рузгъо эй дире.

Корхонегъо гьич мебугу корсуьзи,
Зиндегъоре герекигъо омбаруьт.
Эри динже жофо, гуьмуьр дурази
Эьуьл, фикир гьеммеймуре герекуьт.

Келегойму бигьил дорут дусдире,
Недошдегъо туьфенг шенде эй куьшде.
Е умогъиш не шинову хуьрдире,
Хубе гIэдот гьич ннверов эз хуьшде.

Эри сохде хэлгъгъо коре эз дуьли
Рэхьбергьоре буру хьохмо зпѣдте.
Одомигъо биѣ шор бу эз дуьли,
Десгъо шорет рэхьэт пикн эй сохде.

1993 сал.

БУРАИТ, РЭХЬНИК

Бурайт рэхьник э вихдейтгъо жигешму,
Вохурдегор кумек гердо эришму.
Хосдегоргъо шоре хэбср шиново,
Гьич пешмуни мевохуро э ишму.

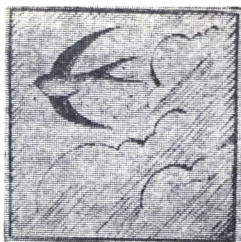
Фегъм 'ве сабуър омбар гердо ишмуре
Эри дузов сохде гьемме коргьоре.
Расд биѣво сэхде ниет дуьлгъошму,
Шолумигъо бигьил куют дергьоре.

Берденитгъо гІэил ишму суърхини,
Бебе-доро, гьевелини-нихрини,
Келе гердо э рач гьемме гІэилгъо,
Э руз расо, эз гІэселиш ширини.

Имогъойле чумерэхьим э инжо,
Эз дуригъо те вегирде когъозгъо.
Кей мивиним гене иму екире...
Жун имуреш эдейт берде э унжо.

Шолум берит эри гьемме инсон ю,
Эри асму, хоригъою, гІовгъою,
Торихлуье, гъэдимие жигегъо,
Эй зундее — гъозор сале сенгъгъою.

1992 сал.

ДУЪ ДУЪЛ

I

Песой Бору кура мисохд гьемнише
ГІэилгьоре эй возигьо сохдешу.
Эз гъэд «Сула» э улойге giroшде,
Миварафдуът э сер Бору гьеммешу.

Ковре чумгьо э ранг эн суърхи муйгьою,
Мирьён желд бу э гъэд кукгьо бир-не-бир.
Песо нимунд гьич эз гІэрей тойгьою
Э сер возиш, э сер женгиш те эхир.

Футбол-вози гІэиллегьо мисохдуът,
Пара-пара туп лугуиш мибисдо.
Видов-видов, пойбирэхьне мижесдуът,
Хуне-рижеш мибисдоге энгуышдгьо.

Беш не куьмуър жогълонигьо миёвурд,
Хъэрой мизе эз хунегьо зенуре.
Туьнде пойгьо, гІэсбэхуно мивирихд,
Пойю э сенгъ расиренгеш нигирисд.

* Бору — гъэдимие боруй Нарын-Гъэле шегьер Дербед.

* «Сула» — жигез э гъэдимие / Бору эри giroшдей одомн.

Гэнли гьнд — себэхь суьрхи одом,
Шрой девргь, темизе велг глүьмуьри;
Чешмей шори, лап товуше мэхьэли,
Шишей шороб, лезет тозе бегьери.

Гэнл нисон — гуьлсебэхьни васали,
Бесдуй глэсел, этир раче гуьлгьои,
Себэхьине рузгьой могьлугь Ватани,
Дермуй дердгь, имид раче коргьои.

II.

Бале вешенд глэйллегой мэхьэле,
Гьетте эри хундеигь рафдешу.
Эвир дусди демундебу э глэре,
Хэгьер-бирор буьруьт гьемме десдешу.

Милих-Мирьён виниренге екире,
Кими мэхьэл мивохурдут чумгьошу.
Журкум муьгьбет гирошденбу э глэре,
Ала-ала мибисдорут гьердуюшу.

Зирек буьруьт гьердую жовон эй хунде,
Э гьер нубо бемзерлуй бу хундешу.
Эз е кориш нидануьсдуьт поисде
Эри школе, эри хьэрмэхь десдешу.

Герекне гьуллугь хуне мисохдуьт,
Бешгьэ небу кем-омбари коргьоре.
Эри юхсуьл дуьлхошини михосдуьт,
Гьимиш еки небу гьердую дусдгьоре.

Салгьо эдет не пуьрсире гирошде,
Жовонгьоре хэбер нисди эз ишу.
Герме дуьлгьо серинире нис гешде,
Минорешу товуш доре эришу.

Омо вэг?до, сэхднш сохдуът дер дуъле,
 Недегышдуът э жунгыошу дес кесе,
 Гьэл мигуърдуът, моч мисодуът екире,
 Жиге небу эри гофгьой кеснге.

Гофгьой дусди э лэгГэшу дернки,
 Фурмуш буърдуът ниетгьойгей дуъл ишу.
 Экин еки е дэгдэггээш биреки,
 Хьозур буърдуът эй парзере гьердуьшу.

Эхир небу меслэхьэте гьич е вэхд,
 Михьтож небу гьич екишуш эри гоф.
 Мигуфдируът гуйге нуьшдет э сер тэхд —
 Дуь рэхьмедуъл, дуь севгили, дуь дуъл соф.

Кимн мэхьэл Милих дуьлтенг биренге,
 Эри дире е пертовуш Мирьёне,
 Гузет мисохд э куьнж куче поисде,
 Нивиниге сергьуз мирафд э хуне.

Салгьой школе диеш куьнд сохд ишуре,
 Лап зу гирошд хунденбугьо вэгГдошу.
 Мибисдоге е-дуь рузле не дире,
 Ниофд жиге эри хуьше дуьлгьошу.

Вохурденге, гьетте дире екире,
 ГЭтош дусди мидегесунд дуь дуъле.
 Дирегоргьо э кин еки ишуре,
 Мигуфдируът: гуйге дируът дуь гуъле.

Гьызгьнш буърдуът лепуьргьой эн дуъл ишу
 Эри дусди, эри мозол тевесер.
 Келе войге норebuьруът эришу:
 Бошут ишу, дусде дуьлгьош бэхдевер.

Сэхде муьгьбет — яравуьши хорини,
 Гуьлгьо зенде, вававунде гьемере.

Зиндегуни — ранге-ранге холний,
Бэхдверуът дошдегоргьо дусдире.

III

Э гьед Масков одомигьой дедешу,
Гьетте Милих дегьимуьне варасде,
Огол зеруът эй зигьисде экишу,
Милих дарафд э институт эй хунде.

Гьуногъ рази бу гуфдире эз ишу:
Бибей хуне, Милко зен ю, е духдер,
Э сер эн дес мигердундуът гьерсешу,
Хуби сохда эри Милих ченд гьэдер.

Ширин зугьун гоф мисохдуът гьемешу,
Нивадарафд гьич сес ишу э куче.
Дара-диго мисохд дусдгьо экишу,
Гьуногъ вебу э суьфрошу гьемише.

Духдер - Девлет муногулей хуне бу,
Назук, лэгъэр, дегьсале бу у мэхьэл.
Оммо раче гьилигъ юре уьст небу,
Диеш зиёд — не лэгълэгъ бу, не тэгъэл.

Гьэдер небу хунширини Девлете,
Кишмиш бире куьфгьойтуьре пур мисохд,
Дануьсдегор лезет эню шербете,
Дуьл ю диеш зиёдигьо гье михосд.

Милих-гьуногъ келете бу гуфдире
Гуш мивоно хунде нубой Девлете.
Э юревоз мигировунд дусдире
Эри хотур, эри обур келете.

Гьергой Девлет огол мизе, хьозур бу —
Жогьоб мидо, миворовунд гьуллугъэ,
Нидениши э хэвлети бирею,
Хосдей юре бегьем мисохд энтигъэ.

Кими мэхьэл кумек бире эршю
Миварасунд гурунде гоф нуборе.
Дедей Милко шори мисохд эз кор ю,
Гуфдиренбу: «Хэгьер офди бироре».

Пушой Милих институте варасде
Офдебуьруьт лап хуб зугьун екире.
Мибисдоми гье у мэхьэл дануьсде,
Келе дусди миварасуь гуфдире?

Милих немунд эз хундеи песово,
Э гьэд Масков зиндегуни хьэз омо.
Разиш буге эз хунегье-жигегьо,
Э ёр жовон севгилию миомо.

IV

Хундегорме, недануьсде нибошит,
Чуьтам ошугь пушотегьо биретге.
Воисдени, э ёр ишму биёрит,
Чуьтам дусдгьо дуь екире диретге.

Соймишигьо, муьгьбетлуье жовонгьо
Э руй келе недануьсдет поисде.
Гурунд бирет герексуьзе г'этотгьо,
Песо шендет те ишура воисде.

Бебе-деде разименди не дорет,
Вачарундет невокурде хунере.
Эзу гьэгьргьо эз г'уьлом дес вегирдет,
Кими жогьил пучиш сохдет хуьшдере.

* * *

Мирьён дуь сал чуьклете бу эз дусд ю,
Хьэшдимуьне варасдебу э Дербенд
У сал Милих рафдебугьо эз кин ю
Эри хунде, эри бире данаменд.

Дорихмиши кеширенбу тэхьнон,
Гурунд омо рафдей Миллих эрию.
Кучегьоре мигенд, мисохд пойзени,
Эри бире жигегьоре дирюю.

Гьовой юре хэгьергили диренге
Дешенденбу э гIэрешу гофгьойге.
Евош-ёвош э ю кумек биренге
Фирмуш мисохд... дуз мномо коргьойге.

Мирьён — дилбер дегьимуьне хуб варазд,
Бисдо хэткор келезавод эн шегьер.
Минкин небу, э институт не дарафд,
ТэгIдиш не сохд эри рафде э шуьвер.

Э кор хуьше бисдо омбар хьуьрметлуй:
Одомихогь, селэгъэлуй, эгъуьлменд,
Кор заводе гьуллугъ мисохд тигъэтлуй,
Ширин зугьун жогьоб мидо хьэеменд.

Гоф ю, кор ю, — бу яравуьш гьер духдер,
ГIэсел-ругъэн эз ловгьою рихденбу,
Гьуьндуьр небу, буй-балаю лап гъэдер,
Чилгьой сифет э жовон рач доренбу.

Буй десдей гуьл оморенбу эз сер ю,
Хэнде вебу э дугмее ловгьою,
Ругъэнсуьзиш тимор буьруьт муйгьою,
Гъэлем буьруьт, э сер дуй чум, гьошгьою.

Раче тегьер мигьровун бу зугьун ю,
МэгIни дебу э лэгIэю гьемише.
Эз гьуллугъ ю, эз гуфдире войнею,
Гьинер небу е жогьилеш поисде.

Эри Дербенд шуьвери бу у вэгIдо,
Сэхьибгьореш воинсденбу руз дирю...
Бовор нисе сохденбьруьт э гофгьо —
Милих миёв зен михогьу гуфдире.

Эри Мирьён ченд одомши дебуге,
Рази небу э екишуш эй рафде.
Рузгьо, саягьо эдебурьют giroшде,
Сэхьибгьою демундебу э хушде.

Э ёр Мирьён гьемншеслуыг гье дебу
Доре гоф ю у руз Милнх рафдеки:
«Бура, рэхьник, чумме э рэхь мидобу,
Пенж сал бэгъдо эри бире эеки».

* * *

Е руз Мирьён коргьой хуне сохдеки,
Дедей гуфди лап асталай эз духдер:
— Духдер хуне, чуыш бисдоге, гIэдоти,
Бие бурав э вэгIдою э шуьвер.

Кире вихдей, те кей нуышде, поисде,
Эйчуь сохде сэхдеруи, хэлефме.
Омбар дирем... дануьсденуьм эз хушде —
Зиндегуни гьечу бурри эй гьемме.

ГIэдотгьойму, гIэилме туй, грунди:
Духдер хуне вогордунге илчире,
Офдорени э лэгIэй хэлгь гьелуьсди,
Беде дуьлгьо дургунигьо венжире.

— ТэгIди месох, — гуфди Мирьён пуьрльуже,
Гьемме коре гьисмет гьисди, вэгIдои.
Белкин хогьме э ён мени гьеммише,
Енебуге гьич эз дедей не бири?!

Муьди бисдо войгей дедей эз гоф ю,
Дураз не сохд ихдилоте дуьборе,
Бовор бисдо э гуфдирей духдер ю,
Дие не гешд лугьондигьой гофгьоре.

Кими мэхьэл ённуьшигьой дедей ю
Мипуьрсируьт эзу сургьой эн духдер:

«Чуь герекн эри разн бирей ю,
Кире вихди эри рафде э шуьвер?».

«Хосдегоргьо», Мирьён гьетте вохурде,
Эй дануьседе, тозе хэбер лов сохде,
Мимуьрсируьт хьол-овхьоле сер суьфде,
Песде — Эйчуь ю э шуьвер нис рафде?

Келе зенгьо э гIэрешу мигуфди —
Духдер балам, чуь кориге, зерд бири,
Дуз се сали, хосдегоргьо гье дери,
Белкин дедей «муьнуьк зерн, гIов гуьрди».

Дедей кутэхь жогьоб мидо гьеммере:
— Ние сохум гуж э духдер шуьвери.
Эз ченд хуне вокурденуьт дермере,
Омбардани, келе сабуьр герекн.

Э гужевоз нидуьм юре э шуьвер,
Не илложи, не ихдиёр гьич мере.
Гьеммей гIуьлом дануьсдени нисд у девр..
Гьергой гуфди мигуьнжунум коргьоре.

* * *

Песини вэхд кем миомо когьозгьо,
Гофгьой хосде, омореюш не вебу,
ВэгIдош гиросд... Эз Милих сес не бисдо,
Мирьён-муьгьбет э руй Худо мундебу.

Э заводиш минкин небу Мирьёне:
Жем-жогьилгьо огол мизе эй гешде,
Кими мэхьэл рэхь мисохдуьт те хуне,
Зен-зореш гоф мизеруьт зиёдте.

Мирьён дебу э мэхьтели коргьою,
Сес эн дуьл ю огол зе берд эй гешде.
Духделегьо гиросденге эз ён ю,
Э гуш дарафд: «Илчигьоре пиш сохде».

Гофгьой дедей э ёр омо шинренге —
Гуфдирегьой духдергьоре э куче.
Э лэгГэй хэлгъ офдорере диренге,
Зури-зури омо раси э хуне.

Вогошденге ихдиёр до дедере:
«Разинуьм ме эри рафде э шуьвер».
Дедей лап сэхд гъэл гуьрд, моч сохд
духдере,
ГПэрсгьо покурд, дуьл динж бисдо эз духдер.

Омбар не рафд, илчи бисдо эз е кук,
Игьролгьошу, хосдеигьош хуб гиросд.
Гуйге шелей деде-бебе бисдо сук,
Хэберчигьо тозе «суре» гьич не дошд.

ГПовгьо дугъ-дугъ сула сохде сенгьгьоре,
Бине норе гьич не бире чешмере,
Жумунденуьт эз бинею догьгьоре,
Дузов сохде э руй хори гьемере.

V

Дербенд — шегьер гьидимие догьлуьгьо,
Ченд миллетгьо хориюре гъэл гуьрдет.
Эй мундею пенж гьозор сал — ченд девргьо
Одомнию гъэдой юре вегирдет.

Кегьребое онгургьою гПэселуьт,
Ковре дерьёгь куьндищ бири эз догьгьо,
Емуьшгьою зурбо лезет доренуьт,
Шори сохде могьлугьгьою эз богьгьо.

Дербенд жигей ругъэние хорини,
Дирегоргьо севгил бире э жэгГм ю,
Биней раче денилегьой татини,
Сигьде кукгьо вогошденуьт э кин ю.

* * *

Милих варасд хундеигьой хуышдере,
Инженер - экономист биребу.
Эри хотур варасдегор хундере,
Бебей хуне раче суыгдо сохдебу.

Э сер суыфро Милих гъэл гуьрд кифлете,
Песде гуфди: — Лап разинуым эз гьемме,
Эз хубишму гынчиш нисди зиьдте,
Те мунумгьо мидобошит э ёрме.

Бебе, деде хэгьер бирейт эриме,
Эй хундейме кумек бирейт гьемешму.
Огол зенит бисдорумге герек ме,
Гъул мибошун, жуне мидуым эришму.

Э сер суыфро Девлет е гоф не гуфди,
Хэбер небу гынч екиреш эз дуьл ю,
Пуьрсирегор мибисдоге, мигуфди:
«Ме хэгьеруым гьемишелуьг эрию».

Инсонгьоре рэхьмедуьли гереки,
Эй дануьгьо кем сохдигеш гье хуби.
Эри надан э чувол ю гье деки,
Э ёр ниёв не хубигьо не дузи.

* * *

Варасденге э институт коргьою,
Е нишоней инженериш до юре.
Се руз бэгъдо дарафд э гъэл дедею,
Дануьсд гьемме гиросдере, бирере:

Мирьён изму хосде-хунде духдери,
Тигърет гуьрди се сал, э руй поисди,
Гъэруьсиреш э шеш мегьи дур шенди,
Одохлуьш эз гъэилгьой Дербенди..

Вонсенбу гье у туьтем видову
Эри дире дур биригьо муьгьбете.
Дуьл ю гуфди: «Белкин уре нивою,
Сабуьрлуьгьо бегьем сохде метлебе».

Хэбер—гофи, юре пойгьо невери,
Э сер хори лов бирени гьебирден,
Гьергой воисд эз гьемме кор звери,
Сула сохде дарафдени э беден.

* * *

Гуйге тупгьой дерзе варафд э Мирьён
Шинновусдки омореи дусд юре.
Сер шохьонгум, хуьрд-бу герми гьемнион,
Хэьгергили эри гешде берд юре.

Духделегьо не вомундуьт эз гешде,
Недануьсдуьт кей бисдоге торики.
Вогошдеки, те гьопуре вокурде,
Милих-Мирьён вэгьиф бисдо эки.

Бурмиш бире, маргьо э дор пичире...
Гьечу буьруьт гьетте дире екире.
Усдо небу эри нэгьде вечире,
Иллож небу эй пеймунде шорире.

Суьфде екиш гоф гуфдире недануьсд,
Чумгьо дируьт, дуьлгьо бовор не сохдуьт.
Екем гиросд, бенд бирешу вачаруьсд,
Песде гофгьо г'эсел-ругьэн гье рихдуьт.

Дуь дуьл вохурд хэсде бире эз гузет,
Куьгьне журкум э кон дуьлгьо су дешенд.
Тешне буьруьт гьердуьеки эй муьгьбет,
Гьэреболугь бисдо сергьо, су вешенд.

Герме лепуьр черх-зе э хун гьердуьшу,
Хэбер сохде сэхд хиспре куьнжгьоре.

Зиндегуни ширин омо эришу,
Темиз сохдуьт парс вегуьрде снмгьоре.

Вохорундге хокисдергьой мурере,
Нимесухдгьо гІэтош гуьрде, су доре.
Сухундени туьнде гІэтош дурере...
Гъизгъин бире гьечу муьгьбет дуьборе.

Келе муьгьбет сенгъэ пара нисоху,
Гуьлгьо бире эз гъэриш ю медиров.
Дусде дуьлгьо эеки гуж нисоху,
Эри лезет жуне нидуь э гиров.

Эхир нисди муьгьбет дуьле, вэхдгьоре,
Соей инсон не муьбет ю гье бири.
Гъэдер нисди астарাগьой асмуре,
Екиш гъирогъ эн дуьньегье не дири.

* * *

У шев Мирьён дир диromo э хуне,
Деде-бебе хуб пуьрсируьт гьеебо:
«Те гьеймогьой эже бири, гІэилме,
Хосде-хундгьо ние гердуь э тэхьно?!»

— Эз ме дие гъич е гофиш мепуьрсит,
Нис рафденуьм ме э у кук дорейтгьо.
Жогьобмере э хунешу мифуьрсит,
Бигьил биёвт эй доретгьо чилегьо.

Сэхьиб дуьлме эз хундеи омори,
Эз гІэили иму хотдейм екире.
Э сер гужсох ёгъин Худо невери,
Нисди инсон жейле соху имуре.

Иму дусдим, гофиш дорейм екире,
Имудлуьним, рэхь имуре низенит.
Гировундейм ченд салине дусдире,
Войгеймуре бегьем сохде бигьилит.

Сэхьибгьой кук э кии Мирьён дачаруьсд.
Одохлуюш ченд гилегьо рафд-омо.
Дедей духдер гычши сохде нелануьсд,
Э сер чигьо гоф-гелижиш не бисдо.

Хуьрде шише э пуфевоз согъ нибу,
Жун не хосдге э у екишниворов.
Фурмундегор дуьл хуьшдере, пес мибу,
Шефд кошде дор — гье гьечу шефд миворсв.

* * *

Пэхуьр зере омбар мундге кор шори,
Хиник бире гьизгьине эшгь жогьилгьо,
Хэзон бире тозе гуьлгьой шолуми,
Нибу гьишеде кор шорире песово.

Келетегьо кор никире сер гирдуьт
Эри мигид гьилгьоре гуьнжунде.
Хундегугьо огол зеруьт, тел зеруьт
Эри хотур хэгьер-бирор не мунде.

Зурбо гирошд раче шори дуь жогьил,
Кифлет хуней масковигьош дебуьруьт.
Келе хьэзгьо сохдуьт гьеме жем-жогьил,
Гьэруьс-домор хубе бэхшгьош вегирдуьт.

Э вэхд шори инсон э гьэсб вебире...
Фурмуш бире нум пееде эз дуьл ю.
Симов зере — э гьэд заргьо дебире,
Де гофгьойге нис оmore э ёр ю.

Бегьем бисдо войгей дуь дуьл, дуь жовон,
Севгилишу, зиндегуни расд омо,
Одомигьо те гьисдуьтгьо э гьуьлом
Гьисмет, муьгьбет, войгей дуьлгьо гье гердо.

ПЕСОЙГОФИ

Гирошд ченд сал. Э. гIэрешу гье дебу
Сэхде дусди, Когъозгьошуш кем небу.
Милих эшгълуь кор хуьшдере сохденбу,
Экономист келе совхоз биребу.

Зимисду бу. Хори верфи — хол-холл.
Хиник бире дедей Милко суьгъруьсди,
Лэгъэр бири, омбар эз хьол офдори,
Дуь орине э больницеш демунди.

Э гуш Милих гьетте хэбер дарафде
Э жигегир гъэдъгъэ зе коргьоре,
Директор до ихдиёри эй рафде,
Омо раси гъэл гуьрд дедей Милкоре.

Бибей хуне, Милих, Девлет — гьерсешу,
Себэхьимуьн се-чор духдир овурдуьт
Эй дануьсде чуь мигуют гьеммешу,
Герек бире дермугьоре биёрут.

Кумек бисдо хубшинохэ духдиргьо,
Хэйли гьинер сохд Милихиш эй нечогъ —
Пойзени сохд, офд лап тозе дермугьо,
Хьэрекети пуч не бисдо эй негьогъ.

Дегь руз бэгъдо дедей Милко чи хосд хурд,
Песде хьол ю хубте бисдо руз — беруз,
Оморегор-рафдегоре мивохурд,
Беда гирошд. Милих вогошд э се руз.

Хос биренге дедей Милко мигуфди —
Эри Милих юре нуьор бердебу.
Коргьоюре ёр миёвурд эз дуьли,
Сад салине гIуьмуьр эй ю хосденбу.

Гъечу демунд лепуър дусди дуь кифлет
Э глэрешу, дур буьруьтгеш эз еки.
Э вэгIдойму Масков дур нисд эз Дербенд,
Э шоригьо вохурошут эеки.

1991 сал.

С Е Р Н О М Е

ЭРИ ШОУЛ СИМАНДУ, ШОГЬИР — ХОНЕНДЕ УСДО

	стр.
Эри бебе	5
Бебе	5
Гсфгьой бебе	6
Жон бебе	7
Фрагмент (эз произведение)	8
Оводунее богъ	8
Инспектор — налогчи.....	9

КОГЪОЗГЪО ЭЗ ДОВГЮ. ЕДИГОРГЪО

Эй чуйкеле.....	11
Ватанме, шинов сесмере	12
Эри дусд	13
Зен Ватан	16
Гъэзмей довгЮи	17
Гъоврей бирори	18

ЗИНДЕГУНИ

Дербенд	21
Каспий	22
Астарайме	23
Хосден дедей	25
ГІэруьси	31
Эз дури	36
Фирмуш нибу	37
Васал	38
Хош оморей	39
Э вэхд возя.....	39
Дор гъэлсин.....	40

Воруш	41
Зимисду	42
Евнаторня	42
Сире гъозгъой гъовой	43
Пуче гуьмуьр	44
Бие дес им екире	48
Эз гурунди миведиройм	49
Тозе шивгъо	49
Тозе сал	51
Бурайт, рэхъник!	52

ПОЭМА

ДУЪ ДУЪЛ	53
----------------	----

Ответственный за выпуск **Э. Тыщенко**

Редактор **Я. Ильягуев**
Корректор **С. Агорунова**

Сдано в набор 05.06.93 г. Подписано в печать 12.08:93:
Формат 60x84/16. Усл. п. л. 4,5; Печать высокая:
Тираж 700. Изд. № 70. Заказ 1208. Заказное Цена до-
говорная.

Редакционно - издательское предприятие, МПИ РД,
Махачкала, ул Оскара, 15.
Арендная типография № 6, г. Избербаш

